

5.60 Termodinamik ve Kinetik

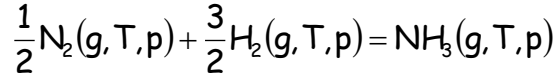
Bahar 2008

Bu malzemelere atıfta bulunmak veya kullanım şartlarını öğrenmek için <http://ocw.mit.edu/terms> sitesini ziyaret ediniz

Kimyasal Denge

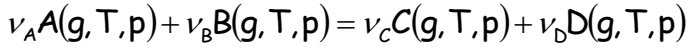
İdeal gazlar

Soru: Aşağıdaki gibi bir tepkime veren bir ideal gaz karışımının bileşimi nedir?

Denge durumunda p_{N_2} , p_{H_2} ve p_{NH_3} değerleri nedir?

Daha genel bir duruma bakalım

ν_i değerleri stikiyometrik katsayıları göstermektedir?

Kısmi basınçları $p_A = x_A p$, $p_B = x_B p$, $p_C = x_C p$, $p_D = x_D p$ olan A, B, C ve D ideal gaz karışımını alalım.

Bu karışım dengede midir?

Buna cevap vermek için ΔG değerini bulup tepkimenin cereyan edip etmeyeceğini bulmalıyız.

Bir karışımdaki ideal gaz için olan kimyasal potansiyeli ve $G = \sum_i n_i \mu_i$ olduğunu biliyoruz.

$$\Rightarrow \Delta G(\varepsilon) = \varepsilon \{ [\nu_C \mu_C(\text{g}, T, p) + \nu_D \mu_D(\text{g}, T, p)] - [\nu_A \mu_A(\text{g}, T, p) + \nu_B \mu_B(\text{g}, T, p)] \}$$

Burada ε gelişigüzel olarak alınmış ve tepkimenin biraz cereyan etmesini sağlayan küçük bir değerdir .

Ayrıca $\mu_i(g, T, p) = \mu_i^\circ(T) + RT \ln p_i$ olduğunu biliyoruz (burada gerçekte $p_i/1\text{bar}$ şeklindedir)

Burada $\mu_i^\circ(T)$ "i" türünün 1bar basınç altında ve saf haldeki standart kimyasal potansiyelidir

$$\Rightarrow \Delta G(\varepsilon) = \varepsilon \left\{ [v_C \mu_C^\circ(T) + v_D \mu_D^\circ(T)] - [v_A \mu_A^\circ(T) + v_B \mu_B^\circ(T)] + RT \ln \left(\frac{p_C^{v_C} p_D^{v_D}}{p_A^{v_A} p_B^{v_B}} \right) \right\}$$

Burada $\varepsilon=1$ alırsak

$$\Rightarrow \Delta G = \Delta G^\circ + RT \ln Q$$

Burada

$$\Delta G^\circ = [v_C \mu_C^\circ(T) + v_D \mu_D^\circ(T)] - [v_A \mu_A^\circ(T) + v_B \mu_B^\circ(T)]$$

ve

$$Q = \frac{p_C^{v_C} p_D^{v_D}}{p_A^{v_A} p_B^{v_B}}$$

ΔG° saf tepkenleri saf ürünlere dönüştürmek için olan standart serbest enerji değişimidir.

$$\Delta G^\circ = \Delta G_{\text{tep}}^\circ = \Delta H_{\text{tep}}^\circ + T \Delta S_{\text{tep}}^\circ$$

veya

$$\Delta G^\circ = \Delta G_{\text{oluş}}^\circ (\text{ürünler}) - \Delta G_{\text{oluş}}^\circ (\text{tepkenler})$$

$\Delta G(\varepsilon) < 0$ ise tepkime kendiliğinden cereyan eder ve daha fazla ürün oluşur

$\Delta G(\varepsilon) > 0$ ters tepkime kendiliğinden olur

$\Delta G(\varepsilon) = 0$ denge durumu olup hiçbir tepkime kendiliğinden cereyan etmez

Denge durumunda $\Delta G(\varepsilon) = 0$ olduğundan $\Delta G_{\text{tep}}^\circ = -RT \ln Q_{\text{denge}}$ bulunur

$Q_{\text{denge}} = K_p$ denge sabiti olarak alınır

$$K_p = \left(\frac{p_C^{v_C} p_D^{v_D}}{p_A^{v_A} p_B^{v_B}} \right)_{\text{denge}} = p^{\Delta v} \left(\frac{x_C^{v_C} x_D^{v_D}}{x_A^{v_A} x_B^{v_B}} \right)_{\text{denge}} = p^{\Delta v} K_x$$

Dolayısıyla $\Delta G_{\text{tep}}^{\circ} = -RT \ln K_p, K_p = e^{-\Delta G^{\circ} / RT}$

Buradan görüldüğü üzere $K_p(T)$ toplam basınç p 'nin bir fonksiyonu değildir

Ayrıca $K_x(p, T) = p^{-\Delta v} K_p$

Hatırlanacağı gibi tüm p_i değerleri 1 bar'a bölüldüğünden K_p ve K_x birimsizdir

Örnek $H_2(g) + CO_2(g) = H_2O(g) + CO(g)$ $T=298 \text{ K}, p=1 \text{ bar}$

	$H_2(g)$	$CO_2(g)$	$H_2O(g)$	$CO(g)$
Başlangıçtaki mol sayısı	a	b	0	0
Denge durumundaki mol sayısı	a-x	b-x	x	x

Dengedeki toplam mol sayısı = $(a - x) + (b - x) + 2x = a + b$

$$\text{mol kesirleri} = \frac{a-x}{a+b} \quad \frac{b-x}{a+b} \quad \frac{x}{a+b} \quad \frac{x}{a+b}$$

$$\Delta G_{\text{oluş}}^{\circ} (\text{kJ/mol}) \quad 0 \quad -396 \quad -228,6 \quad -137,2$$

Dolayısıyla

$$\Delta G_{\text{tep}}^{\circ} = 28,6 \text{ kJ/mol} \Rightarrow K_p = \exp\left(-\frac{28600 \text{ J/mol}}{8,314 \text{ J/K-mol} \times 298 \text{ K}}\right) = e^{-11,54} = 9,7 \times 10^{-6}$$

$$\text{Ayrıca } K_p = \frac{p_{H_2O} p_{CO}}{p_{H_2} p_{CO_2}} = \frac{x_{H_2O} x_{CO}}{x_{H_2} x_{CO_2}} = \frac{x^2}{(a-x)(b-x)}$$

$a=1 \text{ mol}$ ve $b=2 \text{ mol}$ olsun

Bu durumda

$$\frac{x^2}{(1-x)(2-x)} = 9,7 \times 10^{-6} \text{ şeklinde 2.derece zor bir denklemin çözülmesi}$$

gerekir.Bunun iki yolu vardır.

a) yaklaşık metodu kullanarak

$K \ll 1$ olduğundan $x \ll 1$ olmalıdır

Bu durumda $1-x \approx 1$ ve $2-x \approx 2$ olur. Burumda

$$\frac{x^2}{(1-x)(2-x)} \approx \frac{x^2}{2} = 9,7 \times 10^{-6}$$

$$x = 0,0044 \text{ mol (gerçekten de } \ll 1)$$

b) Tam çözüm

$$\frac{x^2}{(1-x)(2-x)} = \frac{x^2}{x^2 - 3x + 2} = 9,7 \times 10^{-6}$$

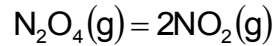
$$= x^2(1 - 9,7 \times 10^{-6}) + 3x(9,7 \times 10^{-6}) - 2(9,7 \times 10^{-6}) = 0$$

$$x = \frac{3(9,7 \times 10^{-6})}{2(9,7 \times 10^{-6})} \pm \frac{\sqrt{9(9,7 \times 10^{-6}) + 4(1 - 9,7 \times 10^{-6})2(9,7 \times 10^{-6})}}{2(1 - 9,7 \times 10^{-6})}$$

$$+ \text{ kökü alılırs } \Rightarrow x = 0,0044 \text{ mol}$$

"-" işaret fiziksel olarak mümkün değildir

Toplam basıncın etkisi

Başlangıç mol sayısı   n   0

Dengedeki mol sayısı   n-x   2x

Toplam mol sayısı = n - x + 2x = n + x

Dengedeki mol kesirleri $\frac{n-x}{n+x}$ $\frac{2x}{n+x}$

$$K_p = \frac{p_{\text{NO}_2}^2}{p_{\text{N}_2\text{O}_4}} = \frac{p^2 x_{\text{NO}_2}^2}{p x_{\text{N}_2\text{O}_4}} = p \frac{\left(\frac{2x}{n+x}\right)^2}{\left(\frac{n-x}{n+x}\right)} = p \frac{4x^2}{n^2 - x^2}$$

$$K_p = p \frac{4\alpha^2}{1-\alpha^2} \quad \text{Burada } \alpha=x/n \text{ tepkimeye giren kesri}$$

$$(1-\alpha^2) \frac{K_p}{4p} = \alpha^2$$

$$\alpha^2 \left(1 + \frac{K_p}{4p}\right) = \frac{K_p}{4p}$$

$$\alpha^2 = \frac{\frac{K_p}{4p}}{\left(1 + \frac{K_p}{4p}\right)} = \frac{1}{\left(1 + \frac{4p}{K_p}\right)}$$

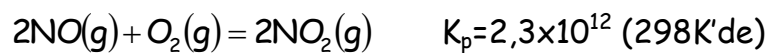
$$\Rightarrow \alpha = \left(1 + \frac{4p}{K_p}\right)^{-1/2}$$

∴ p büyüdükçe α'da artar

Basınc için Le Chatelier prensibi

Basıncın artması durumunda denge toplam mol sayısını dolayısıyla hacimi azaltacak yönde değiştirir. Örneğin yukarıdaki örnekte p'nin artırılması dengeyi tepkenlere doğru kaydırır.

Başka bir örnek

$$\text{Başlangıç mol sayısı} \quad 2 \quad 1 \quad 0$$

$$\text{Dengedeki mol sayısı} \quad 2-2x \quad 1-x \quad 2x$$

$$\text{Toplam mol sayısı} = 2 - 2x + 1 - x + 2x = 3 - x$$

$$\text{Dengedeki mol kesirleri} \quad \frac{2(1-x)}{3-x} \quad \frac{1-x}{3-x} \quad \frac{2x}{3-x}$$

$$K_p = \frac{p_{\text{NO}_2}^2}{p_{\text{NO}}^2 p_{\text{O}_2}} = \frac{p^2 x_{\text{NO}_2}^2}{p^3 x_{\text{NO}}^2 x_{\text{O}_2}} = \frac{1}{p} \frac{x_{\text{NO}_2}^2}{x_{\text{NO}}^2 x_{\text{O}_2}} = \frac{1}{p} \frac{x^2 (3-x)}{(1-x)^3}$$

$$K_p \gg 1 \text{ dolayısıyla } x \approx 1 \Rightarrow 3-x=2$$

$$K_p = \frac{2}{p(1-x)^3} \text{ veya } (1-x)^3 = \frac{2}{pK_p}$$

$$x = 1 - \left(\frac{2}{pK_p} \right)^{1/3}$$

Bu durumda eğer $p \uparrow$ ise $x \uparrow$ olup bu Le Chatelier prensibi ile uyum içindedir

